

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

*Privire asupra raportului actual dintre
misteriologia ortodoxă și cea catolică*

Teză de doctorat

Rezumat

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Pr. Prof. Univ. Dr. George Remete

DOCTORAND:

Pr. Paul Octavian Porcescu

Alba Iulia

2017

Argumentarea temei și cadrul general al lucrării

Lucrarea de față își propune să obțină o privire succintă, dar corectă a raportului actual dintre teologia sacramentală ortodoxă și catolică. Doctrina sacramentală actuală cunoaște o bogată reflecție teologică, care evidențiază importanța sa în cadrul Teologiei Dogmatice și relevanța ei pentru mântuirea omului. Lucrarea este structurată în patru capitole distincte: *capitolul I*: Elemente de misterologie ortodoxă și catolică, *capitolul II*: Deosebiri și asemănări privind Tainele de inițiere – Botezul, Mirungerea și Euharistia – în teologia ortodoxă și cea romano-catolică, *capitolul III*: Teologia sacramentală a Spovedaniei și Maslului. Hirotonia și Căsătoria în Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică, *capitolul IV*: Perspective actuale ale dialogului ortodox-catolic.

Folosind termenul „misterologie”, pentru că este folosit de către romano-catolici cât și de o bună parte a teologilor ortodocși. Teologia românească s-a fixat definitiv cu folosirea exclusivă a termenului „Taină”, însă trebuie știu că termenul „misteria/misterii” și misterologie este acceptat indiscutabil și folosit frecvent în dialogul interortodox

și, mai ales, are avantajul că ușurează prin folosirea comună cu catolicii și o înțelegere comună.

Teza de față este precedată de o *Introducere*, în care sunt prezentate componentele clare ale acesteia, și anume: argumentarea temei și cadrul general, scopul lucrării, baza documentară, metoda de lucru, (în sensul în care s-a încercat realizarea unei analize privind familiarizarea cu această temă), și încadrarea ei în arealul actual al cercetării ortodoxe și romano-catolice.

Capitolul întâi, intitulat *Elemente de misterologie ortodoxă și catolică*, se axează pe noțiunea generală de Taină/ Sacrament în teologia ortodoxă și romano-catolică, mai precis pe clarificarea și dezvoltarea acestei teme și pe evidențierea sensurilor actuale ale misterologiei creștine.

Al doilea capitol, intitulat *Deosebiri și asemănări privind Tainele de inițiere – Botezul, Mirungerea și Euharistia – în teologia ortodoxă și cea romano-catolică*, cuprinde aspecte legate de deosebiri și asemănări ale Sfintelor Taine în cele două Biserici din perspectivă patristică și teologică actuală. De asemenea, tot în acest capitol, se scoate în evidență o

atitudine eclezială fundamentată pe teologia și spiritualitatea filocalică.

Al treilea capitol, intitulat *Teologia sacramentală a Spovedaniei și Maslului. Sacramentele stării de viață: Hirotonia și Căsătoria în Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică*, oferă cititorului doritor informații despre evoluția în timp și dezvoltarea acestora în istoria Bisericii, dar totodată și roadele duhovnicești pe care le putem dobândi experimentând aceste Taine în viața noastră.

Al patrulea capitol, intitulat *Perspective actuale ale dialogului ortodox-catolic*, care vorbește despre faptul că ecumenismul sacramental este un efect al atitudinii lui Dumnezeu, nu un scop al teologiei contemporane sau al teologilor contemporani. În acest sens în practica pastoral-misionară trebuie să se regăsească atitudinea lui Dumnezeu. Doar astfel ea este *theoforică, logoforică și pnevmatoforică*, adică, doar în acest caz este trinitaro-doxologică. De aceea Sfintele taine și săvârșirea lor constituie elementul sine qua non prin care Dumnezeu își face viu și lucrător cuvântul Sfintelor Scripturi în viața Bisericii precum și în zidirea spirituală a membrilor Acesteia.

Lucrarea se încheie cu o concluzie generală, lista bibliografică și declarația de onestitate. Ea urmărește să-i ofere cititorului oportunitatea de a cunoaște teologia Sfințelor Taine printr-o viziune clară, argumentată, precisă și punctuală, care urmează un fir logic și cât mai coerent.

Scopul și obiectivele lucrării

Titlul acestei lucrări dorește să evidențieze faptul că atât Biserica Ortodoxă, cât și cea Romano-Catolică are drept componentă esențială a activității sale învățătura adusă de către Mântuitorul Hristos ca viață păstrată în Biserica Sa. *Viața în Hristos*, ca noțiune centrală și ca punct tematic principal în teologia Bisericii, se concretizează tocmai prin Sfintele Taine, sau mai bine spus, este *taina* prin excelență. Scopul lucrării reprezintă identificarea și evidențierea atât a raportului istoric, cât și a celui actual privind misterologia catolică și cea ortodoxă. Plecând de la gândirea teoretică, cu o prezentare a celor mai importante momente din istoria evoluției Tainelor, lucrarea de față dorește să lămurească pe cititor de

importanța raportului dintre Tainele Bisericii Ortodoxe și cea Romano-Catolică.

Tema propusă spre cercetare are următoarele obiective:

- ❖ Actualitatea mesajului teologic ortodox pentru societate, subliniind astfel aspectul universal și dinamic al rolului Bisericii creștine într-o societate post-modernă;
- ❖ Studierea unor documente oficiale cu conținut teologic, redactate de către Bisericile Ortodoxe locale, dar și de către Biserica Catolică, referitoare la problematica Tainelor Bisericii;
- ❖ Contribuția teologiei ortodoxe dogmatice și catolice în dezvoltarea unei argumentări clare privind aspectele dogmatice ale sacramentelor;
- ❖ Analiza pertinentă a teologiei sacramentale, având ca argument forte învățătura de credință și tezaurul patristic al Bisericii Ortodoxe și al Bisericii Romano-Catolice;
- ❖ Modalitatea prin care teologia ortodoxă și cea romano-catolică influențează și contribuie într-un mod vivificator la reorientarea lumii post-

moderne spre o viață centrată în Hristos, într-o comuniune deplină cu Acesta.

Lucrarea de față pornește de la generalități privind Sfintele Taine din cele două confesiuni asupra cărora se reizează cercetarea și, totodată, își propune să analizeze și să dezvolte elemente de misterologie aparținând fiecărei Taine în parte din cele șapte. Studiul se limitează doar la o privire generală a raportului dintre misterologia ortodoxă și catolică, fiind pe mai departe un punct de plecare în ce privește cercetarea teologiei sacramentale în cele două confesiuni creștine.

Stadiul cercetării și baza documentară

Stadiul cercetării în ce privește raportul actual dintre misterologia ortodoxă și cea catolică este destul de bogat. S-au scris numeroase studii, articole și chiar cărți privind această temă în ultimele decenii tocmai pentru că relația dintre cele două confesiuni creștine a devenit mai puțin tensionată odată cu ridicarea anatemei rostite cu prilejul celebrei schisme din anul 1054. Teologi ortodocși și catolici, deopotrivă, s-au interesat de acest subiect și l-au tratat cu seriozitate tocmai pentru a scoate în evidență mai mult ceea ce ne unește, decât ceea ce ne desparte.

Tema propusă se bazează pe câteva aspecte, pe care le vom prezenta sintetic în cele ce urmează:

- ❖ Pe elemente de teologie biblică, prin care se evidențiază identitatea și esența, dar și specificul teologiei ortodoxe și a celei romano-catolice;
- ❖ Pe elemente de teologie sistematică, adică principalele învățături de credință referitoare la teologia sacramentală a Bisericii Ortodoxe și a celei Romano-Catolice;
- ❖ Pe elemente de teologie istorică, printr-o serie de date și evenimente referitoare la istoricul și evoluția Sfintelor Taine în decursul veacurilor;
- ❖ Pe elemente de teologie dogmatică contemporană, prin care se actualizează mesajul Bisericii Ortodoxe și al celei Romano-Catolice și contribuția acestora în societatea actuală.

O bună parte din baza documentară a acestei lucrări a fost cercetată în: Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă *Justinian Patriarhul*, din București, Biblioteca Universității *Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca, Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă *Andrei Șaguna* din Sibiu, Biblioteca Universității Gregoriene din Roma – Italia, Biblioteca Institutului *Saint-Serge*

din Paris – Franța, Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia. De asemenea, au fost folosite documente și informații de pe *site-urile* oficiale de internet. Majoritatea informațiilor folosite în această lucrare sunt relativ recente și concentrate pe subiectul de față, însă și materialele documentare mai vechi sunt eficiente și inevitabile pentru concluziile asupra problematicii dezbătute aici.

Tema propusă spre cercetare, fiind de actualitate, este dezbătută atât în spațiul public cât și în reviste de specialitate, studii sau articole, în așa fel încât este *dificil* de abordat exhaustiv. Atât în mediul teologic ortodox, cât și catolic găsim informații bogate privind această temă; totuși lucrarea de față nu intenționează să fie exhaustivă, ci doar concisă, corectă și utilă. Noutatea lucrării noastre constă într-o documentare bogată și adusă la zi, într-o manieră logică, accesibilă și limpede.

Cercetarea de față are câteva lucrări și articole de referință, atât din mediul ortodox și cel catolic, care impun valoarea și rolul teologiei sacramentale în viața Bisericii și a lumii, din care cităm, ca exemplare: Panayotis Nellas, *La vita spirituale in Cristo. Studio*

sull'antropologia cristocentrica di Nicola Cabasilas; Karl Rahner, Tratat fundamental despre credință; Suzanne Fouché, Souffrance et école de vie; Éric de Moulins-Beaufort, Faire mémoire de la 'Passion bienheureuse; Benoît XVI, Lumière du monde, Le pape, l'Église et les signes des temps, un entretien avec Peter Seewald; Jean-Marie Lustiger, Le sacrement de l'onction des malades, Marc Ouellet, Confirmation: A Sacrament of christian initiation; Angelo Scola Marriage and the Family between Anthropology and the Eucharist: Comments in view of the extraordinary Assembly of the Synod of Bishops on the Family.

Din literatura teologică românească ne-am bazat îndeosebi pe lucrările Părintelui Dumitru Stăniloae și ale Părintelui George Remete, care abordează această temă.

Metoda de lucru

Fiind susținută în cadrul catedrei de Teologie Dogmatică, în lucrarea de față am încercat o abordare pluridisciplinară. În primul rând am încercat să imprim lucrării un accent dogmatic, iar în al doilea rând, am încercat o abordare interdisciplinară multiplă, folosind

izvoare biblice, surse patristice și documente oficiale, atât din teologia ortodoxă, cât și din cea romano-catolică. Literatura în domeniu este una amplă și complexă, dar dispartă, fapt pentru care a fost nevoie de o riguroasă selecție.

Dintre metodele folosite în această lucrare amintim:

- ❖ Metoda istorică, și anume cercetarea evoluției Sfintelor Taine în lumea creștină;
- ❖ Metoda analitică, care urmărește poziția și gândirea anumitor teologi, filozofi, istorici, oameni de știință, fiind benefică pentru o reflectare descriptivă și analitică a teologiei sacramentale actuale;
- ❖ Metoda comparativă, care arată diferențele și asemănările dintre teologia sacramentală ortodoxă și teologia sacramentală catolică;
- ❖ Metoda dogmatică, prin punctarea diverselor opinii teologice actuale (din spațiul ortodox și catolic), precum și a valorilor dogmatice pe care Biserica le propune acestor provocări actuale.

Această cercetare doctorală este o mărturie despre dezvoltarea teologiei sacramentelor în cele două Biserici: Ortodoxă și Romano-Catolică, dar și a modului în care Biserica cea una a lui Hristos trebuie să exprime și să promoveze adevărata comoară teologică primită, în dar, de la Iisus Hristos, prin Sfinții Apostoli și prin Sfinții Părinți. Din cele prezentate în această lucrare științifică se pot desprinde într-o anumită măsură importanța și valoarea Sfintelor Taine, comparabile în viața organică cu sângele ce pulsează în vinele fiecăruia dintre noi, sânge care ne face vii și plini de roade duhovnicești.

Importanța și valoarea lor nu pot fi exprimate, deplin, prin cuvinte și gesturi rituale, ci numai prin trăirea nemijlocită și prin practicarea permanentă a acestora, prin împărtășirea cu puterea transfiguratoare a harului divin ce se revarsă din ele.

Așadar, în concluzie putem afirma faptul că teologia sacramentală a Bisericii, ca temă teologică cu profunde implicații dogmatice și ecumenice, se fundamentează pe taina vieții trinitare împărtășită de Iisus Hristos prin Duhul Sfânt. Biserica este singura propovăduitoare a adevărului și dăruitoare a harului

dumnezeiesc care coboară de la Tatăl peste Fiul Întrupat Om și preaslăvit și se împărtășește de Duhul Sfânt prin Sfintele Taine. În Biserică, tainele au o bază hristologic-triadologică și un profund caracter eclesial, personal-comunitar și cosmic-eschatologic, acestea implicând, într-o perspectivă experimental-îndumnezeitoare, dimensiunea doxologică a dogmei și conținutul biblic-dogmatic al doxologiei în cadrul cultului Bisericii.

În final, trebuie să spunem că noutatea și meritul acestei lucrări constau în literatura sacramentală catolică din ultimele decenii, necunoscută sau nefolosită în spațiul românesc. Meritul și aportul acestei lucrări constau atât în interdisciplinaritatea abordării tematicii propuse, cât și în analiza Tainelor din punct de vedere interconfesional privind atitudinea celor două Biserici istorice asupra practicii și evoluției Tainelor de la începuturile creștinismului și până în actualitate. Noutatea cercetării de față reprezintă crearea unor reflexe de abordare atitudinală atât a teologiei ortodoxe, cât și a celei romano-catolice. În acest sens, lucrarea de față se pliază pe necesitățile societății postmoderne, realizând o aprofundare a

teologiei Tainelor printr-o înțelegere unitară a acestora cu practica și teologia biblică și patristică, precum și printr-o integrare metodologică substanțială a teologiei ortodoxe și romano-catolice.

Bibliografie selectivă

Cărți:

1. Afanasiev, Nikolai, *Biserica Duhului Sfânt*, trad. Elena Derevici, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2008.
2. Andronikof, Constantin, *Le sens de la liturgie*, Paris, Editions du Cerf, 1988.
3. Béguerie, Philippe; Duchesneau, Claude, *Pour vivre les sacrements*, Paris, Les Éditions du Cerf, 2010.
4. Benoît XVI, *Lumière du monde, Le pape, l'Église et les signes des temps, un entretien avec Seewald, Peter*, Paris, Bayard Editions, 2011.
5. Bissias, David G., *Maslu – Taina vindecării*. Traducere de Dragoș Dâscă, ediție îngrijită de Țăbârnă, Cezar, Iași, Editura Doxologia, 2012.
6. Casel, Odo, *Il mistero dell'Ecclesia*, Città Nuova ed., Roma, 1965.
7. Journet, Charles, *Entretiens sur L'glise et lessacrements. Le Christ, l'Eglise, les sept sacrements*, Éditions Parole et Silence, Paris, 2008.

8. Meyendorff, Paul, *Taina Sfântului Maslu – ungera bolnavilor*. Traducere, prefață și note de Login, Cezar, ediția a II-a revizuită, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2012.
9. Revel, Jean-Philippe, *Traité des sacrements*, tome 6, *L'onction des malades*, Paris, Editions du Cerf, 2009.
10. Rochetta, Carlo, *Sacramentaria fondamentale. Dal "Mysterion" al "Sacramentum"*, Bologna, Edizioni Dehoniane, 1989.
11. Sánchez, F. Válera, *El Espíritu Santo y la vida del presbítero*, Murcia, Universidad Católica San Antonio, 2002.
12. Schillebeeckx, Edward, *L'économie sacramentelle du salut*, Fribourg: Academic Press, 2004.
13. Vagaggini, Cipriano, *Il senso teologico della liturgia*, Edizioni Paoline, Roma, 1957.
14. Zizioulas, Ioannis, *Creația ca Euharistie*, trad. Caliope Papacioc, București, Editura Bizantină, 1999.

Articole și studii:

1. Alberti, Gabriel Richi, "Episcopado y presbiterado", dans *Revista Española de Teología* 70 (2010), pp. 243-274.
2. Arnau, R., "Raíces pneumatológicas de la espiritualidad del presbítero", dans *Teología del sacerdocio* 23, Burgos, 2003, pp. 245-280;
3. Bălașa, Nicolae, *Sfânta Euharistie și unitatea Bisericii în dialogul ecumenic actual*, în „Ortodoxia”, an XLIV (1993), nr. 1-6, p. 56.
4. Bel, Valer, *Biserică și Euharistie*, în „Studii Teologice”, anul XXXIV (1982), nr. 3-4, p. 235.

5. Borrás, Alphonse, *L'Eglise catholique et la "communicatio in sacris" appliquée à l'eucharistie*, în „Irenikon”, nr. 3-4, 1999, p. 375.

6. Bouteneff, Peter, *La koinonia et l'unité eucharistique: un point de vue orthodoxe*, în „Irenikon”, nr. 3-4, 1999, p. 617.

7. Braniște, Ene, *Cultul Bisericii vechi-catolice în comparație cu cel ortodox și cu cel catolic*, în "Ortodoxia", anul XX (1968), nr. 1, p. 37.

8. Cooper, Jennifer, *The Eucharist: Remembrance, Anticipation, Real Presence* in "Concilium", Sacramentalizing Human History, in Honour of Edward Schillebeeckx, Edited by Erik Borgman, 2012/1, SCM Press London, p. 26.

9. Giraud, Cesare, *L'anafora di addai e mari: ripensare la comprensione del sacramento. Per una composizione armonica delle formule «in persona Christi» e «in persona Ecclesiae»*, in G. BOSELLI (ed.), *Liturgia ed ecumenismo*, Atti della 36a Settimana di Studio dell'ApL (Bose, 25-29 agosto 2008), Ed. Liturgiche, Roma 2009, 29-65.

1. Guibert, Vincent, *L'onction des malades: sacrement de la tendresse de Dieu*, dans "Nouvelle revue théologique", tome 134/no 2, avril-juin 2012, p. 218.

2. Ioja, Cristinel, *Raportul dintre Euharistie și celelalte Taine ale Bisericii în Dogmatica actuală*, în vol. „Sensurile și importanța Sfintei Taine a Spovedaniei și ale Sfintei Taine a Împărtășaniei”, București, Editura Basilica, 2015, pp. 393-394.

3. Jankiewicz, Darius, *Sacramental theology and ecclesiastical authority*, în „Andrews University Seminary Studies”, vol. 42, nr. 2, Andrews University Press, 2004, pp. 361-382.

4. Ouellet, Marc, *Confirmation: A Sacrament of christian initiation*, in “Communio”, International Catholic Review, Ecclesiam Sanctam, Volume XL, no. 4, Winter 2013, p. 735.

5. Scola, Angelo, *Marriage and the Family between Anthropology and the Eucharist: Comments in view of the extraordinary Assembly of the Synod of Bishops on the Family*, in “Communio”, International Catholic Review, Volume XLI, number 2, Summer 2014, Washington, D.C., p. 230.

6. Urfels, Florent, *Le Baptême a-t-il été institué par le Christ?*, dans Nouvelle revue théologique, Tome 132/no 4, octobre-décembre, 2010, pp. 578-579.

7. Ware, Kallistos, *Temeiurile patristice ale sacramentalității ortodoxe*, în „Izvoare de viață sfântă, Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe – antologie de articole și studii din revista Ortodoxia”, București, Editura Basilica, 2013, p. 60.

Surse Web:

1. Jean-Paul II, *Salvifici Doloris 31*, in https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1984/documents/hf_jp-ii_apl_11021984_salvifici-doloris.html (accesat la data de 11.07.2015, ora 16:40)

2. Joseph Ratzinger in http://www.vatican.va/roman_curia/congregations-cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20020502_ratzinger-penance_it.html (accesat la data de 09.03, ora 18:12).

3. Mediator Dei, Encyclical of Pope Pius XII on the sacred liturgy to venerable brethren, the patriarchs, primates, archbishops, bishops, and other ordinaries in peace and communion with the

apostolic see, http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_20111947_mediator-dei.html (accesat la data de 04.02.2017).

4. Petros Vassiliadis, *Mysteriology: The biblical foudation of sacramental theology*,

https://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjLwfb65_bRAhXGd5oKHflcBUoQFggfMAA&url=http%3A%2F%2Fusers.auth.gr%2Fpv%2FMYSTERIOLOGY%2520THE%2520BIBLICAL%2520FOUNDATIO N_10_1.doc&usq=AFQjCNE8qSSEYN-u7vj3pyxQn5XFTCaD0w&bvm=bv.146094739,d.bGs (accesat la data de 04.02.2017).

5. Pastoral Constitution On The Church In The Modern World Gaudium Et Spes Promulgated By His Holiness, Pope Paul VI On December 7, 1965, in

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_cons_19651207_gaudium-et-spes_en.html (accesat la data de 12.04.2015., ora 14.35).

6. Post-Synodal Apostolic Exhortation, Sacramentum Caritatis Of The Holy Father Benedict XVI To The Bishops, Clergy, Consecrated Persons And The Lay Faithful On The Eucharist As The Source And Summit Of The Church's Life And Mission, in

http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html, (accesat la data de 26.03.2015, ora 16:35).